

Sygn. akt IV U 297/23

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

13 września 2023 roku

Sąd Okręgowy w Sieradzu IV Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący: sędzia Sławomir Górny

Protokolant: st. sekr. sąd. Katarzyna Wawrzyniak

po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 13 września 2023 roku w Sieradzu

odwołania A. Z.

od decyzji Prezesa Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego Oddział (...) w Ł.

z 29 maja 2023 r. Nr (...)

w sprawie A. Z.

przeciwko Prezesowi Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego Oddział (...) w Ł.

o emeryturę rolniczą

zmienia zaskarżoną decyzję i ustala, że A. Z. przysługuje prawo do emerytury rolniczej przyznane decyzją z 19 czerwca 2020 roku, znak (...).

Sygn. akt IV U 297/23

UZASADNIENIE

Decyzją z 29.05.2023r. (znak (...)) wydaną z urzędu z upoważnienia Prezesa Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego Oddział (...) w Ł., na podstawie art. 44 ust. 2 ustawy z 20.12.1990r. o u.s.r. (Dz. U z 2023r., poz. 208) w zw. z art. 114 ust. 1 pkt 4 i ust. 1a pkt 1 ustawy z 17.12.1998r. o emeryturach i rentach z FUS (Dz.U. 2022r., poz. 504), uchylono prawomocną decyzję z 19.06.2020r. znak (...) o przyznaniu A. Z. emerytury rolniczej oraz odmówiono w/w prawa do emerytury rolniczej.

Nie podzielając powyższej decyzji pełnomocnik strony ustanowiony w sprawie złożył odwołanie. Zaskarżonej decyzji zarzucał: błąd w ustaleniach faktycznych polegający na ustaleniu, że odwołujący celowo i świadomie wprowadził w błąd KRUS co do swojego ubezpieczenia w KRUS i niepodlegania w tym czasie pod ZUS poprzez niepoinformowanie KRUS o podjęciu pracy; naruszenie prawa materialnego, tj. art. 19 ustawy o u.s.r. poprzez jego błędne zastosowanie poprzez pominięcie okresów za jakie opłacane były składki na KRUS oraz pobierana była renta z tytułu niezdolności do pracy, podczas gdy odwołujący nie miał realnej możliwości wywarcia wpływu na pracodawcę, aby go zatrudnił, a ponadto pozostawał on w błędnym przekonaniu, że może dorobić do renty określoną kwotę, byleby nie przekroczyć limitu. Podnoszono, że głównym źródłem utrzymania wnioskodawcy była praca na roli, a w dacie wydania decyzji w/w spełniał przesłanki do nabycia emerytury i renty rolniczej.

W odpowiedzi na odwołanie organ rentowy wniósł o jego oddalenie.

Sąd Okręgowy ustalił następujący stan faktyczny:

A. Z. świadczył pracę na rzecz Parafii bez formalnie zawartej umowy, na podstawie ustnej umowy. Pracodawca nie dopełnił obowiązku zgłoszenia w ZUS odwołującego jako pracownika. Wnioskodawca nie miał świadomości, że pracodawca nie wywiązał się z powyższego obowiązku. Co roku wynagrodzenie było wyższe, początkowo 900zł. miesięcznie. Odwołujący opłacał składki w KRUS. Wnioskodawca miał 2,91ha ziemi klasy V i VII.

A. Z. będąc uprawnionym do renty rolniczej z tytułu całkowitej niezdolności do pracy w gospodarstwie rolnym bezterminowo, mocą decyzji wydanej z upoważnienia Prezesa Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego z 19.06.2020r. znak (...) -1, z urzędu nabył prawo do emerytury rolniczej od 17.06.2020r., bowiem osiągnął wiek emerytalny i legitymował się wymaganym okresem podlegania ubezpieczeniu emerytalno-rentowemu. Do prawa zaliczono okresy pracy w gospodarstwie rolnym i podlegania rolniczemu ubezpieczeniu społecznemu od: 17.06.1971 - 17.02.1977, 17.12.1978 - 16.03.1981, 1.01.1988 - 30.06.1991, 1.04.1992 - 30.06.1993, 8.02.1996 - 30.06.2009. Emerytura rolnicza do dnia 31.03.2021r. podlegała zawieszeniu z uwagi na fakt, iż korzystniejszym dla świadczeniobiorcy było świadczenie rentowe. Decyzją z 11.06.2021r., od 1.04.2021r., KRUS podjął wypłatę emerytury rolniczej na podstawie art. 33 ust. 2a ustawy o u.s.r., bowiem na mocy decyzji ZUS z 26.05.2021r., odwołujący nabył także uprawnienia do emerytury w systemie powszechnym od kwietnia 2021r.

W dniu 16.06.2021r. Kasa powzięła z ZUS II Oddział w Ł. informację o przedłożeniu przez A. Z. Zakładowi prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego w Sieradzu z 9.12.2020r., sygn. akt IV P 44/19, mocą którego orzeczono, że pomiędzy A. Z. i Parafią (...) w W. w okresie od 1.03.1995 - 31.07.2017, istniał stosunek pracy w wymiarze 1/2 podstawowego czasu pracy.

Wobec powyższego, Kasa wszczęła postępowanie wyjaśniające w sprawie ustalenia zasadności podlegania w – cy ubezpieczeniu społecznemu rolników w okresie od 8.02.1996 - 30.06.2009.

Decyzją KRUS z 21.07.2021r., stwierdzono ustanie ubezpieczenia społecznego rolników wobec A. Z. w okresie od 8.02.1996 - 19.05.2004 na wniosek oraz w okresie od 20.05.2004 - 30.06.2009 z mocy ustawy. Prawidłowość wydanej decyzji potwierdził Sąd Okręgowy w Sieradzu prawomocnym wyrokiem z 7.12.2021r., sygn. akt IVU 504/21 oraz SA w Ł. w sprawie, sygn. akt III AUa 8/22.

W ślad za prawomocną decyzją o ustaniu ubezpieczenia społecznego rolników z 21.07.2021r., Kasa wyłączyła z okresów uwzględnionych do prawa i wysokości świadczenia okres od 8.02.1996 - 30.06.2009 ustalając, że A. Z. nie spełnia wymogu wskazanego w art. 19 ust. 1 pkt 2 ustawy o ubezpieczeniu społecznym - legitymuje się stażem wynoszącym 12 lat 8 miesięcy 1 dzień, zatem prawo do emerytury rolniczej mu nie przysługuje. Ponadto ustanie u.s.r. w w/w okresie, miało wpływ na wcześniej ustalone uprawnienia do renty rolniczej.

Decyzją z 29.05.2023r. (znak (...)) wydaną z urzędu z upoważnienia Prezesa Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego Oddział (...) w Ł., na podstawie art. 44 ust. 2 ustawy z 20.12.1990r. o u.s.r. (Dz. U z 2023r., poz. 208) w zw. z art. 114 ust. 1 pkt 4 i ust. 1a pkt 1 ustawy z 17.12.1998r. o emeryturach i rentach z FUS (Dz.U. 2022r., poz. 504), uchylono prawomocną decyzję z 19.06.2020r. znak (...) o przyznaniu A. Z. emerytury rolniczej oraz odmówiono w/ w prawa do emerytury rolniczej (**decyzja/akta ZUS**).

Powyższy bezsporny stan faktyczny Sąd ustalił na podstawie materiału dowodowego zgromadzonego w sprawie i w postępowaniu przed organem rentowym. Fakty dotyczące świadomości skarżącego i możliwości zgłoszenia do KRUS jego zatrudnienia w parafii, Sąd ustalił na podstawie zeznań wnioskodawcy, którym dał wiarę.

Sąd Okręgowy zważył:

Odwołanie zasługuje na uwzględnienie.

Tutejszy Sąd przyłącza się do stanowiska Sądu Najwyższego wyrażonego w wyroku z 25.10.2016r., I UK 386/15 zgodnie z którym, przystąpienie do określonego systemu ubezpieczenia społecznego (w tym wypadku rolniczego) i ochrona ryzyk ubezpieczeniowych w danym reżimie, nie może być dowolnie usuwana przez organy rentowe po wielu latach ubezpieczenia, skoro działalność rolnicza osoby fizycznej, przez cały okres aktywności zawodowej, stanowiła jej główne źródło dochodów, a do przekroczenia zasad pozwalających na pozostanie w ubezpieczeniu społecznym rolników doszło bez winy tej osoby. Rygor ustania z mocy prawa rolniczego tytułu ubezpieczeń społecznych, po wielu latach opłacania składek, na zasadach i wymogach określonych przez zmodyfikowane warunki art. 5a ustawy z 20 grudnia 1990r. o ubezpieczeniu społecznym rolników, może prowadzić do zastosowania nieproporcjonalnie drastycznej sankcji w zestawieniu z niezawinionym uchybieniem skarżącego. Usunięcie rolnika z ubezpieczenia rolniczego nie powinno odbywać się przez użycie środków nieproporcjonalnych, które niekonstytucyjnie ingerują w rolniczy tytuł ubezpieczenia społecznego i prowadzą jedynie do „zaciśnięcia pętli zadłużeniowej” w postaci zaległości składkowych z innego (zbiegającego się) tytułu ubezpieczeń społecznych, która doprowadza rolnika do stanu upadłości finansowej (por. wyroku z 25.10.2016r., I UK 386/15).

W Europejskiej Konwencji Praw Człowieka i Podstawowych Wolności, art. 1 Protokołu Nr 1, sporządzonej 4 listopada 1950r. w Rzymie oraz wypracowanego na tym tle orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (np. wyrok w sprawie Moskal przeciwko Polsce z 15.09.2009r., skarga nr 10373/05), podkreśla się zasadę dobrej administracji, zgodnie z którą władze publiczne powinny działać z najwyższą sumiennością, zwłaszcza gdy przedmiotem jest bardzo istotne z punktu widzenia jednostki zabezpieczenie społeczne. Jeśli naruszenie prawa wystąpiło bez świadomego udziału uprawnionego, te same organy winny inaczej ocenić proporcjonalność naruszenia. W takiej sytuacji, gdy dodatkowo odmowa ustalenia prawa do świadczenia wiąże się z utratą źródła utrzymania, niemal z dnia na dzień, a osoba uprawniona nie ma dużych możliwości przystosowania się do tej zmiany z uwagi na wiek, stan zdrowia, bezrobocie w regionie zamieszkania - dochodzi do naruszenia art. 1 Protokołu Nr 1 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka i Podstawowych Wolności, a ingerencja w prawa nabyte jest nieproporcjonalna. Przedmiotowe uwagi zostały poczynione na tle wstrzymania prawa do świadczenia z ubezpieczenia społecznego, a przedmiotowa sprawa toczyła się o podleganie ubezpieczeniu społecznemu. Jednak nie można zapomnieć, że uzyskanie prawa do świadczenia poprzedza podleganie ubezpieczeniu społecznemu.

W odniesieniu do oceny legalności decyzji organu rentowego w przedmiocie uchylenia prawomocnej decyzji z 19.06.2020r. (znak (...)) i odmowie prawa do emerytury wskazać należy, że przystąpienie do określonego systemu ubezpieczenia społecznego (w tym wypadku rolniczego) i ochrona ryzyk ubezpieczeniowych w danym reżimie, nie może być dowolnie usuwana przez organy rentowe po wielu latach ubezpieczenia, gdy działalność rolnicza osoby fizycznej, przez cały okres aktywności zawodowej, stanowiła jej główne źródło dochodów, a do przekroczenia zasad pozwalających na pozostanie w ubezpieczeniu społecznym rolników doszło bez winy tej osoby (por. postanowienie SN z 10.08.2022r., I USK 556/21).

Organ rentowy ma obowiązek poinformowania ubezpieczonego o okolicznościach powodujących ustanie podlegania ubezpieczeniu rolniczemu (o treści art. 7 ust. 1 in fine i art. 16 ust. 3 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników), tak aby składający wniosek w trybie art. 5a ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników miał świadomość, że przesłanka 3 lat (tu 1 roku) nieprzerwanego podlegania obowiązkowemu ubezpieczeniu społecznemu rolników (od której uzależniona jest możliwość pozostania w ubezpieczeniu społecznym rolników mimo podjęcia działalności gospodarczej) nie jest spełniona wtedy, gdy w tym okresie zaszły warunki do podlegania innemu tytułowi ubezpieczenia społecznego i tym samym doszło do wyłączenia z mocy prawa z ubezpieczenia rolniczego. Prokonstytucyjna wykładnia użytego w z art. 83a ust. 1 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych zwrotu „mają wpływ na to prawo lub zobowiązanie” musi zakładać granicę, poza którą nowe dowody czy ujawnione okoliczności przestają mieć wpływ na to prawo lub zobowiązanie. Granicę tę wyznacza test proporcjonalności z uwzględnieniem, czy przywrócenie stanu zgodnego z prawem i tym samym odwrócenie następstw niestaranności działania organu rentowego nie spowoduje w konkretnym przypadku daleko idących, negatywnych i nieodwracalnych konsekwencji dla ubezpieczonego (por. wyrok SN z 5.08.2020r., I UK 37/19).

W stanach objętych dyspozycją art. 39 ust. 4 ustawy z 20 grudnia 1990r. o ubezpieczeniu społecznym rolników brak jest podstaw do stosowania - przez art. 52 ust. 1 tej ustawy - art. 83a ust. 1 lub 2 ustawy z 13 października 1998r. o systemie ubezpieczeń społecznych. Artykuł 39 ust. 4 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników znajduje zatem zastosowanie do spraw, w których po pierwotnej (prawidłowej) decyzji wyszły na jaw okoliczności (prawne lub faktyczne) pozwalające na stwierdzenie, że decyzja (pozytywna lub negatywna) nie spełnia już wymogów koniecznych do utrzymania jej w obrocie prawnym ze względu na odpadnięcie/pojawienie się ustawowych przesłanek objęcia ubezpieczeniem. Ponowne ustalenie zobowiązania, o którym mowa w art. 83a ust. 1 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, jest instytucją swoistą, odrębną od instytucji wznowienia postępowania administracyjnego, a przepisy ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych o ponownym rozpoznaniu sprawy stanowią *leges speciales* w stosunku do przepisów Kodeksu postępowania administracyjnego regulujących wznowienie postępowania. Skoro zatem art. 83a ust. 1 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych nie określa granic czasowych wydania decyzji w przedmiocie ponownego ustalenia prawa lub zobowiązania stwierdzonego decyzją ostateczną organu rentowego, to nie ma miejsca na zastosowanie art. 146 KPA, a stosowna decyzja może być wydana w każdym czasie, jeżeli zostaną spełnione przesłanki wskazane w tym przepisie. Objęcie ubezpieczeniem społecznym w wyniku błędu organu rentowego nie zmienia charakteru podjętej decyzji z deklaratoryjnej na prawnokształtującej. Natomiast, biorąc po uwagę uwarunkowania faktyczne konkretnych spraw, można jedynie rozważać skutki decyzji dotyczącej ustania ubezpieczenia społecznego rolników (*extunc* lub *ex nunc*). Określenie, czy skutki trwania stosunku ubezpieczenia wynikającego z nieprawidłowej, choć prawomocnej decyzji zasługują na utrwalenie do dnia wydania decyzji w przedmiocie o ponowne ustalenie zobowiązania (na podstawie art. 83a ust. 1 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych) czy też późniejsza decyzja ma moc wsteczną i działa *ab initio* ze względu na ujawnienie przez organ rentowy okoliczności wyłączających podleganie ubezpieczeniu, należy rozpatrywać ze względu na przyczynę błędu np. z powodu poświadczenia przez ubezpieczonego nieprawdy. Tylko dobra wiara ubezpieczonego, który w żaden sposób nie przyczynił się do wydania wadliwej decyzji, może spowodować, że jej następstwa powinny być usunięte skutkiem *ex nunc* (wyłączenie z ubezpieczenia następuje w dacie wydania ponownej decyzji), a nie *ex tunc*. (por. wyrok SN z 27.04.2022r. I USKP 104/21).

Przenosząc powyższe na grunt rozpoznawanej sprawy należy stwierdzić, że wykluczenie wnioskodawcy z datą wsteczną faktycznie niweczy poniesione nakłady w kontekście uzyskania świadczenia związanego z ryzykiem starości. Usunięcie wn – i jako rolnika z ubezpieczenia rolniczego nie powinno odbywać się przez użycie środków nieproporcjonalnych.

Podkreślić należy, że nie jest winą odwołującego, że parafia nie opłacała za niego składek w ZUS. A. Z. nie miał też żadnego wpływu na możliwość podpisania umowy o pracę z parafią. Wielokrotnie prosił proboszczy o podpisanie takiej umowy jednak żaden nie dopełnił tych formalności. Dopiero po latach, prawomocnym wyrokiem Sądu Okręgowego w Sieradzu z 9.12.2020r. w sprawie IV P 44/19, orzeczono, że pomiędzy A. Z., i Parafią (...) w W. w okresie od 1.03.1995 – 31.07.2017, istniał stosunek pracy w wymiarze 1/2 podstawowego czasu pracy.

To, że A. Z. objęty był ubezpieczeniem w KRUS dobrowolnie jedynie potwierdza, że odwołujący nie miał wówczas ubezpieczenia w ZUS. W dacie podlegania pod KRUS, odwołujący uzyskał prawo do renty z tytułu niezdolności do pracy, a następnie do emerytury w wyniku uzyskania powszechnego wieku emerytalnego. W dacie wydania obu decyzji odwołując spełniał wszelkie kryteria i warunki formalne do nabycia wyżej wymienionych świadczeń. Gdyby odwołujący zgłosił nawet fakt pracy w parafii, to w dacie wydania przynajmniej decyzji o przyznaniu prawa do renty nie miałyby to żadnego wpływu, bo nie miał na potwierdzenie tej okoliczności żadnego dokumentu. Za wyżej wymienione okresy zostały przez odwołującego opłacone składki na KRUS, przez cały ten czas odwołujący posiadał oraz prowadził gospodarstwo rolne. Zdaniem Sądu nie można uznać, że wnioskodawca świadomie wprowadził w błąd KRUS, bo dopiero po uzyskaniu wyroku ustalającego istnienie stosunku pracy taki zarzut mógłby być mu postawiony. Wprowadzenie w błąd KRUS nastąpiło bez winy odwołującego i w zasadzie również ze szkodą dla niego przez byłego pracodawcę. W dacie w której A. Z. podlegał pod KRUS, nie miał ani umowy o pracę, a ponadto za ww. okres zostały opłacone składki na KRUS. Sam KRUS objął na wniosek odwołującego ubezpieczeniem, a później odwołujący pod KRUS podlegał z mocy samego prawa. Nie miał wówczas żadnego dokumentu, który uprawniałby go do podlegania

ubezpieceniom w ZUS. Nie miał wpływu na swojego pracodawcę i nie mógł wymusić na nim podpisania umowy o pracę a tym bardziej opłacenia składek na ZUS.

Wskazać należy, że w orzecznictwie przyjmuje się, że „W każdym przypadku pozbawienia praw emerytalno-rentowych należy uwzględnić zasadę proporcjonalności tak, aby realizacja ważnych celów publicznych nie przeważała nad interesem jednostki, dla której pozbawienie świadczenia może okazać się nadmiernie uciążliwe (art. 114 ust. 1 u.e.r.f.u.s. oraz art. 1 ust. 1 Protokołu nr 1 do Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności sporządzony w Rzymie z dnia 4 listopada 1950 r., Dz. U. z 1993r. Nr 61, poz. 284 ze zm.).

Organ rentowy jest zobowiązany do działania z najwyższą sumiennością i starannością przy wydawaniu decyzji istotnych z punktu widzenia jednostki. W sytuacji, gdy odmowa prawa do świadczenia wiąże się z utratą jedyne go źródła utrzymania niemalże z dnia na dzień, a osoba ubezpieczona nie ma dużych możliwości przystosowania się z uwagi na wiek, stan zdrowia, bezrobocie w regionie zamieszkania - dochodzi do naruszenia art. 1 Protokołu nr 1 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka, do której odwołuje się Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 24 marca 2011r. I UK 317/10 (por. wyrok SA w Poznaniu z 1.08.2013r., III AUa 413/13). Podkreślić wymaga, że w obecnej sytuacji biorąc pod uwagę stan zdrowia oraz wiek i osiągnięte dochody, A. Z. łącznie wypłacana jest kwota niestanowiąca nawet minimalnego wynagrodzenia za pracę.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się powszechnie, że ustawa emerytalna w art. 100 ust. 1 i art. 129 ust. 1 wyraźnie rozróżnia moment powstania prawa do emerytury i moment wypłaty świadczenia. Prawo do emerytury ustala się na dzień spełnienia warunków powstania prawa do tego świadczenia, bez względu na dzień złożenia wniosku. Przewidziany w art. 116 ust. 1 ustawy emerytalnej wniosek o świadczenie, nie jest elementem prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy, gdyż przesłanki tego prawa określa art. 57 tej ustawy lecz stanowi jedynie żądanie realizacji świadczenia nabytego z mocy prawa (por. uchwałę SN z 20.12.2000r., III ZP 29/00, wyroki SN z: 4.11.2014r., I UK 100/14, 17.08.2016r., I UK 333/15, 19.05.2016r., 11 UK 251/15).

Mając na uwadze powyższe, na podstawie art. 477¹⁴§2 kpc, orzeczono jak w sentencji wyroku.